

УДК 369.8

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-73>**Шацкова Л.П.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Одеського національного політехнічного університету***Тімченко Т.О.***магістр
Одеського національного політехнічного університету***Shatskova Liubov***Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit
Odessa National Polytechnic University***Timchenko Tetiana***Master
Odessa National Polytechnic University*

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

ANALYSIS OF DEVELOPMENT TRENDS OF ACTIVITY OF ECONOMIC ENTITIES OF UKRAINE IN THE SPHERE OF PROVIDING SOCIAL ASSISTANCE

АНОТАЦІЯ

У статті виділено сектори в системі надання соціальних послуг. У розрізі секторів розглянуто суб'єкти господарювання України у сфері надання соціальної допомоги. Виділено два основних види діяльності у сфері надання соціальної допомоги, а саме надання послуг догляду із забезпеченням проживання та надання соціальної допомоги без забезпечення проживання. Проведено аналіз тенденцій розвитку діяльності суб'єктів господарювання України у сфері надання соціальної допомоги, динаміки кількості суб'єктів господарювання та зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги, динаміки обсягу реалізованих і вироблених послуг у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр. На основі проведеного аналізу зроблено висновки та визначено напрями подальшого розвитку сфери надання соціальної допомоги.

Ключові слова: соціальна допомога, соціальна послуга, сектор, аналіз, тенденції.

АННОТАЦИЯ

В статье выделены секторы в системе предоставления социальных услуг. В разрезе секторов рассмотрены субъекты хозяйствования Украины в сфере предоставления социальной помощи. Выделены два основных вида деятельности в сфере предоставления социальной помощи, а именно предоставление услуг ухода с обеспечением проживания и предоставление социальной помощи без обеспечения проживания. Проведен анализ тенденций развития деятельности субъектов хозяйствования Украины в сфере предоставления социальной помощи, а именно динамики количества субъектов хозяйствования и занятых работников в сфере предоставления социальной помощи, динамики объема реализованных и произведенных услуг в сфере предоставления социальной помощи за 2016–2018 гг. На основе проведенного анализа сделаны выводы и определены направления дальнейшего развития сферы предоставления социальной помощи.

Ключевые слова: социальная помощь, социальная услуга, сектор, анализ, тенденции.

ANNOTATION

The article identifies sectors in the social service delivery system: state, communal and non-state. The set of entities that interact at all stages of the social service organization are the main components of the social service delivery system. In terms of sectors Ukraine's social assistance entities are considered: in social and public sectors social service providers are social service institutions (inpatient, rehabilitation, temporary residence); other institutions for social support (services), including specialized support services for persons affected by domestic and gender-based violence; in non-state sector social service providers are businesses, organizations, public associations, charities, religious organizations, individual entrepreneurs and individuals, who provide social care services without engaging in business. There are two main types of activities in the field of social assistance: provision of residential care and social assistance without accommodation. The development trends of activity of economic entities of Ukraine in the sphere of providing social assistance are analyzed, namely: the dynamics of the number of economic entities and employed workers in the sphere of providing social assistance, the volume of provided and produced services in the sphere of social assistance for 2016–2018. According to the analysis of trends in the development of activities of institutions in the field of social assistance, it was found that the number of business entities and employed workers in the sphere of providing social assistance is increasing every year; the volume of provided and produced services in the sphere of social assistance in 2018 compared to 2016 has increased by approximately 2 times. The directions of further development of the sphere of social assistance are defined: decentralization and demonopolization of the sphere of providing social assistance; involving more the private sector in its provision; reorientation of economic entities to solve fundamentally new problems with the use of innovative technologies; providing the state with conditions for the effective functioning of economic entities in the sphere of providing social assistance.

Key words: social assistance, social service, sector, analysis, trends.

Постановка проблеми. У сучасній економіці основи розвитку людини й суспільства загалом визначаються ефективністю галузей соціальної сфери. Ефективність суб'єктів господарювання сфери надання соціальної допомоги залежить від їх забезпеченості ресурсами, а також від ефективності системи управління соціальною сферою. Підвищення ефективності сфери соціальних послуг на сучасному етапі її розвитку пов'язано перш за все з упровадженням новітніх технологій надання соціальних послуг різним суб'єктам з урахуванням діяльності не тільки державного, але й недержавного секторів. В контексті викладеного вище актуалізується потреба дослідження тенденцій розвитку діяльності суб'єктів господарювання України у сфері надання соціальної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості соціальної сфери в ринковій економіці, проблематика управління й ресурсного забезпечення соціальної сфери, специфіка надання соціально значущих благ та послуг, оцінювання ефективності витрат у соціальній сфері розглянуті в працях таких фахівців, як Я.С. Белєвцова, В.О. Гончаров, А.А. Казанчан, К.С. Міщенко, С.В. Попова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на розвиток наукової думки з проблем сфери надання соціальної допомоги, недостатньо дослідженими залишаються питання тенденцій розвитку діяльності суб'єктів господарювання України у сфері надання соціальної допомоги останніми роками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу тенденцій розвитку діяльності суб'єктів господарювання України у сфері надання соціальної допомоги та визначення напрямів подальшого розвитку цієї сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними компонентами системи надання соціальних послуг є способи й форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» суб'єкти, що надають соціальні послуги, можуть належати до державного/комунального або недержавного сектору. До суб'єктів державного/комунального сектору належать установи/заклади надання соціальних послуг (стаціонарні, реабілітаційні, тимчасового перебування); інші установи/заклади соціальної підтримки (обслуговування), зокрема спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. До суб'єктів недержавного сектору належать підприємства, організації, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності. Соціальні послуги надаються суб'єктами держав-

ного, комунального, недержавного секторів незалежно від джерел фінансування відповідно до державних стандартів соціальних послуг [1].

Багато державних соціальних установ надають своїм клієнтам комплексне обслуговування не тільки з набору видів соціальних послуг, але й за формами їх надання. Водночас недержавні установи, що входять на цей ринок, як правило, спеціалізуються на наданні певних видів соціальних послуг в одній з форм їх надання.

Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності діяльність у сфері охорони здоров'я і соціальних послуг належить до розділу Q, який включає широкий діапазон заходів від медичної допомоги до соціальних послуг без залучення фахівців в галузі охорони здоров'я. За даними Державної служби статистики виділяються діяльність у сфері послуг догляду із забезпеченням проживання та діяльність у сфері надання соціальної допомоги без забезпечення проживання. За діяльністю у сфері послуг догляду із забезпеченням проживання розглядають діяльність із догляду за хворими, надання послуг догляду для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію, надання послуг догляду для осіб похилого віку та інвалідів, надання інших послуг догляду. За діяльністю у сфері надання соціальної допомоги без забезпечення проживання розглядають надання соціальної допомоги для осіб похилого віку та інвалідів, надання іншої соціальної допомоги.

Перш за все дослідимо динаміку кількості суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр. (табл. 1).

За даними табл. 1 можна побачити, що за 2016–2018 рр. кількість суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги збільшується з кожним роком. Приріст кількості суб'єктів господарювання надання соціальної допомоги з наданням проживання значно перевищує (на 40,35%) приріст кількості суб'єктів господарювання з надання соціальної допомоги без забезпечення проживання. Найменший приріст кількості суб'єктів господарювання із соціальної допомоги має догляд за хворими із забезпеченням проживання (14,29%), а найбільший приріст – надання послуг догляду з наданням проживання для осіб похилого віку та інвалідів (153,85%).

Далі дослідимо динаміку кількості зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр.

В табл. 2 можна побачити, що за 2016–2018 рр. кількість зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги збільшується з кожним роком. Приріст кількості зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги з наданням проживання значно перевищує (на 46,51%) приріст кількості зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги без забезпечення проживання. Найменший приріст кількості зайнятих працівників у сфері соціальної допомоги має догляд за хворими із забезпеченням проживання

Таблиця 1

Динаміка кількості суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр.

Вид діяльності	Кількість суб'єктів господарювання, од.			Приріст, %		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р./2016 р.	2018 р./2017 р.	2018 р./2016 р.
Діяльність із догляду за хворими із забезпеченням проживання	14	12	16	-14,29	33,33	14,29
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію	24	41	44	70,83	7,32	83,33
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	13	22	33	69,23	50,00	153,85
Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	16	17	19	6,25	11,76	18,75
Всього надання послуг догляду із забезпеченням проживання	67	92	112	37,31	21,74	67,16
Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів	764	866	1002	13,35	15,70	31,15
Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання	1 131	1 206	1 401	6,63	16,17	23,87
Всього надання соціальної допомоги без забезпечення проживання	1895	2072	2403	9,34	15,97	26,81

Джерело: [2]

Таблиця 2

Динаміка кількості зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр.

Вид діяльності	Кількість суб'єктів господарювання, од.			Приріст, %		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р./2016 р.	2018 р./2017 р.	2018 р./2016 р.
Діяльність із догляду за хворими із забезпеченням проживання	46	65	51	41,30	-21,54	10,87
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію	83	114	187	37,35	64,04	125,30
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	47	69	95	46,81	37,68	102,13
Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	72	61	147	-15,28	140,98	104,17
Всього надання послуг догляду із забезпеченням проживання	248	309	480	24,60	55,34	93,55
Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів	771	890	1051	15,43	18,09	36,32
Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання	1374	1657	2103	20,60	26,92	53,06
Всього надання соціальної допомоги без забезпечення проживання	2145	2547	3154	18,74	23,83	47,04

Джерело: [3]

(10,87%), а найбільший приріст – надання послуг догляду з наданням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію (125,3%).

Розглянемо динаміку обсягу реалізованих послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр. (табл. 3).

За даними табл. 3 можна побачити, що за 2016–2018 рр. обсяг реалізованих послуг

суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги збільшується з кожним роком. Обсяг реалізованих послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги у 2018 р. порівняно з 2016 р. збільшився приблизно у 2 рази. Найменший приріст обсягів реалізованих послуг суб'єктів господарювання із соціальної допомоги має надання послуг догляду

Таблиця 3

**Динаміка обсягу реалізованих послуг суб'єктів господарювання
у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр.**

Вид діяльності	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.			Приріст, %		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2018 р./ 2016 р.
Діяльність із догляду за хворими із забезпеченням проживання	4 059,5	11 802,4	9 305,6	190,74	-21,16	129,23
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію	13 579,8	17 209,2	21 087,0	26,73	22,53	55,28
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	4 712,8	6 409,7	12 756,0	36,01	99,01	170,67
Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	1 998,3	4 519,8	6 258,7	126,19	38,47	213,20
Всього надання послуг догляду із забезпеченням проживання	24 350,4	39 941,1	49 407,3	64,03	23,70	102,90
Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів	50 570,4	65 269,9	98 129,6	29,07	50,34	94,05
Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання	130 201,8	188 572,0	291 217,5	44,83	54,43	123,67
Всього надання соціальної допомоги без забезпечення проживання	180 772,2	253 841,9	389 347,1	40,42	53,38	115,38

Джерело: [4]

Таблиця 4

**Динаміка обсягу вироблених послуг суб'єктів господарювання
у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр.**

Вид діяльності	Обсяг витрат, тис. грн.			Приріст, %		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р./ 2016 р.	2018 р./ 2017 р.	2018 р./ 2016 р.
Діяльність із догляду за хворими із забезпеченням проживання	3 825,7	11 264,3	7 960,6	194,44	-29,33	108,08
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію	12 439,8	16 229,5	19 986,6	30,46	23,15	60,67
Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	4 424,1	6 356,8	12 583,2	43,69	97,95	184,42
Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	2 751,9	5 965,4	7 623,2	116,77	27,79	177,02
Всього надання послуг догляду із забезпеченням проживання	23 441,2	39 816,0	48 153,6	69,85	20,94	105,42
Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів	45 839,2	65 376,6	98 216,1	42,62	50,23	114,26
Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання	118 001,3	185 637,9	287 543,6	57,32	54,89	143,68
Всього надання соціальної допомоги без забезпечення проживання	163 840,5	251 014,5	385 759,7	53,21	53,68	135,45

Джерело: [5]

із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію (55,28%), а найбільший приріст – надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання (213,2%).

Досліджено динаміку обсягу вироблених послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги за 2016–2018 рр. (табл. 4).

За даними табл. 4 можна побачити, що за 2016–2018 рр. обсяг вироблених послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги збільшується з кожним роком.

Обсяг вироблених послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги у 2018 р. порівняно з 2016 р. збільшився приблизно у 2 рази. Найменший приріст обсягів вироблених послуг суб'єктів господарювання із соціальної допомоги має надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб з розумовими вадами та хворих на наркоманію (60,67%), а найбільший приріст – надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів (184,42%).

Висновки. Отже, за результатами аналізу тенденцій розвитку діяльності суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги можна констатувати, що кількість суб'єктів господарювання та зайнятих працівників у сфері надання соціальної допомоги збільшується з кожним роком. Обсяг реалізованих та вироблених послуг суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги у 2018 р. порівняно з 2016 р. збільшився приблизно у 2 рази. Перспективними напрямками подальшого розвитку сфери надання соціальної допомоги є децентралізація та демонополізація сфери надання соціальної допомоги, залучення до її надання більшої кількості недержавних організацій та приватного сектору, переорієнтація суб'єктів господарювання на вирішення принципово нових завдань з використанням інноваційних технологій, забезпечення державою умов ефективного функціонування суб'єктів господарювання у сфері надання соціальної допомоги.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671> (дата звернення: 06.12.2019).
2. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2018) / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.12.2019).
3. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2018) / Державна

служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.12.2019).

4. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2018) / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.12.2019).
5. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2018) / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.12.2019).

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro socialjni poslughy : Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. no. 2671-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671> (accessed: 06 December 2019).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kiljkistj sub'ektiv ghospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoji dijalnosti (2010–2018). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 06 December 2019).
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kiljkistj zajnyatykh pracivnykiv u sub'ektiv ghospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoji dijalnosti (2010–2018). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 06 December 2019).
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Obsjagh realizovanoji produkciji (tovariv, poslugh) sub'ektiv ghospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoji dijalnosti (2010–2018). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 06 December 2019).
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Obsjagh vyroblenoji produkciji (tovariv, poslugh) sub'ektiv ghospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoji dijalnosti (2010–2018). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 06 December 2019).